







+ DISPUTATIO THEOLOGICA
DE VERA ET FAL-
SA DIFFERENTIA VETERIS ET
NOVÆ LEGIS, CONTRA FVNDAM-
ENTUM LUTHERANÆ doctrinæ, à CALVINO
etiam receptum, & à MELANCHTHONE, KEMNICIO,
HEERBRANDO, & aliis passim Sectariis repetitum,
quo vanissimè ponitur, promissiones euangelicas, non sicut promissio-
nes legis veteris ab obseruatione mandatorum
tanquam à conditione dependere.

IN CATHOLICA ACADEMIA IN GOLSTAD-
diensi, anno 1580. die Iulij publicè proposita.

PRÆSIDE
GREGORIO DE VALENTIA, SOCIE-
tatis IESV, Theol. D. & Professore.



RESPONDENTE PRO SECVNDÀ IN THEO-
logia laurea consequenda

DOCTISSIMO .M. CHRISTOPHORO SELLA
NORIBERGensi, REVERENDISS. ET
Illustriss. Iulij Episcopi Herbig. & Orientalis Fran-
cia Ducis, Alumno.

VT VOLVNTATEM DEI FACIENTES REPORTETIS PRO-
MISSIONEM. Ad Hebræ. 10.

INGOLSTADII

Apud DAVIDEM SARTORIUM,
Anno M. D. LXXX.

ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI, DOMINO DOMINO
ALEXANDRO, DVCI SLVCENSI, ET
COPELIENSI, &c. GREGORIUS DE VA-
LENTIA SOCIETATIS IESV THEOLOGVS
gratiam & pacem à D E O Opt.
Max. precatur.



VM SUPERIORIBVS DIE-
bus, Illustrissime Princeps, ipso cursu
meorum lectionum ad eum locū per-
uenissem, ubi mihi ratio veteris &
novæ legis, atq. ad eò utriusq. differē-
tia auditoribus explicanda erat, ad
eamq. rem commentationes etiam
Sectariorum, quas de hoc argumēto
legeram, aliquantō diligentius perpenderem, non equidem sum
eorum ignorantiam, qua in alijs etiam controuersijs passim la-
buntur, admiratus, sed iactantiam immoderatam cum inscitia
erroreg. coniunctam existimaui meritō redarguendam. Glo-
riantur enim valde, quasi argumentum hoc pulchre ab ipsis ex-
plicatum exornatūq. sit, cum re vera illud maximè inuoluerint
atq. corruerint. Quare cum aliquid videretur esse hoc tem-
pore, pro consuetudine scholæ nostræ, publicè disputadum, factu-
rum me rem neq. inutilem, neq. parum necessariam iudicavi, si
materiam hanc ad publicam disputationem, ita D E O bene iu-
uante, exponerem, ut & ratio doctrinæ vera intelligeretur, &
leuitas etiam commentitiæ fabula, qua isti reliqua fere praua
dogmata stabilire conantur, appareret. Quod ut consequi
possem, in priori disputationis parte simpliciter asserui verita-
tem, in posteriori autem examinare constitui errorem. Vbi,
quibus omnino modis istorum sententia concipi possit, quoniam

ipsimet quid loquantur, neq. satis explicant, neq. etiam intelli-
gunt, primò mihi docendum fuit: Deinde sensus omnes, quorum
aliquem necesse est tam futili opinioni subiectum esse, ordine sum
persequutus, & ut mihi videtur, adiutore Christo reuici. Tuo
verò nomini, Illustrissime Princeps, hanc lucubratiunculam in-
scribere atq. dicare volui, ut, quod in primis cupiebam, vel hac
ratione, quando alia modò non suppetit, testatù publicè facerem
iudiciū de præclara tua dignitate meum. Animaduerti
enim hoc tempore, quo nobiscum studiorum gratia commoraris,
præter amplissimi generis splendorem, quo familia tua est insi-
gnis, tantiste ornamentis, rectissima indolis, humanitatis, gra-
uitatis, modestiæ & reliquarum virtutum diuinitus auctum es-
se, quanta in Principe, ista tua præsertim ætate, ad exemplū præ-
dicare, non mihi vicium assentationis, sed officium virtuti debi-
tum videtur. Quasi, ut fecisti hætenus, animo, quemadmo-
dum decet, erga diuinam bonitatem gratissimo exercere excole-
reg, perrexeris, nihil dubitare possumus, quin sis ad magnam di-
uini nominis gloriam expectationi, quæ de Celsitudine tua apud
omnes maxima est, abunde responsurus. Dominus pro
sua infinita clementia C. T. sanctissimis donis
indies magis ac magis cumulet, incolu-
memq. conseruet.



DE

DISPUTATIO THEOLOGICA
DE VERA DIFFERENTIA,
PARS PRIOR.



EX DIVINA EX AVCTORE AT-
que ex fine conuenienter scripturis san-
ctis describi solet; diuinum decretū ho-
minibus præscribens modum necessa-
rium, ut aptè peruenire possint ad super-
naturalem beatitudinem, quæ est vlti-
mus humanæ vitæ finis. Cuius legis quanta præstantia
sit atque vtilitas, ex quatuor virtutibus licet colligere,
quas David pulchre & breuiter ei tribuit verbis illis;
Lex domini IMMACVLATA, quoniam nihil præcipit
mali, sed peccatū omne vetat, ac punit: CONVERTENS
ANIMAS, quia de internis etiā animi affectibus, quibus
præcipuè homines adhærent Deo, constituit: TESTI-
MONIUM DOMINI FIDELI, eò quòd certissimè mon-
strat, quid rectum sit, quid contrā prauum: SAPIEN-
TIAM PRÆSTANS PARVVLIS, qua ratione nos tan-
quam paruulos de quibusdam rebus erudit, quæ nostrū
captum superant. Quas ob causas meritò idem Pro-
pheta; Legem, inquit, pone mihi Domine viam iustifi-
cationum tuarum, & exquiram eam semper. Et, quo-
modo dilexi legem tuam Domine?

2. Hinc per Sinecdochen lex diuina nonnunquam
dicitur tota religionis summa, quæ non tantum præce-
ptis, quibus data descriptio propriè conuenit, sed etiam
promissionibus, cultu, doctrina, institutis, officiorum
gradibus &c. continetur. Ut cum ait Dominus: Non
veni soluere legem, sed adimplere. Et Apostolus: Fi-
nis enim legis Christus; pro tota summa religionis Mo-
saicæ rectè lex potest accipi.

Vbiq. signi-
ficatur necesse
esse facere quæ
Lex DEI præ-
scribit. Vt leuit.
18. 19. 20. & 1.
Paralip. 22. &
Psalm. 118. Mat.
19. Rom. 2. Ia-
cobi 2. & alijs
passim.

Psalm. 18.

Psalm. 118.

Matth. 5.
Rom. 10.

3. Similiter in eo loco, ubi prædictum erat, De Syon exhibit Lex & verbum Domini de Hierusalem, legem accipere debemus, non tantum pro Christi præceptis, quæ Apostoli iussi fuerunt hominibus exponere, sed etiam pro toto Christianæ religionis instituto, quod Hierosolymis prædicari est coeptum. Cumque constet, eam Christi religionem, atque adeo legem quæ de Syon exiit, nouam fuisse, apparet etiam, quidquid Sectarii obmurmurent, loquendi consuetudinem rectè obtinuisset, ut Christianæ religionis summa Noua lex vocetur.

4. Sed si differentia primum exposita fuerit veteris & nouæ legis, qua ratione, iuxta descriptionem initio positam, quæ utriusque communis est, aliquid faciendum præscribunt, facile indicabimus postea, quid sit etiam inter legem veterem & nouam discrimen, nominibus his acceptis pro tota utriusque Religionis summa. Atque etiam inde intelligetur, quâ prærogatiua propriè habeat gratuita promissio, siue oblatio gratiæ per Christum, ut ad summam Christianæ religionis pertinet: cuius quidè promissionis annunciationem non negamus, etiam Evangelii voce, quæ ut Augus. quoque notauit, latinè sonat bonum nuncium, significari posse. Quanquam plerumque euangelii verbum in Scriptura ad totam rationem Christianæ religionis accommodari solet, ut ipsi quoque Sectarii agnoscunt, & nos postea idoneo loco docebimus.

5. Porro autem ut rectius de toto genere iudicetur, intelligendum est, diuinam legem, si eius auctorem scopumque præcipuum spectemus, vnâ atque simplicem esse. Est enim auctor Deus, qui, ut Propheta inquit, tanquam rex vnicus & legislator est omnis terræ, omniumque seculorum. Scopus etiam est vnus, hominem coniungere

1. contra Fan-
stum.
Vide D. Augu-
stinum l. 17. de
ciuit. c. 17. ubi
ait, legem, quæ
de Syon exiit.
Euangelij etiã
vocari.

Psalm. 46.

iungere in hac & in altera vita cum Deo. Vnde apostolus, cum de lege veteri & euangelica disputaret, hanc ipsam ob causam insinuauit, utramque posse cogitari vt vnâ, quoniam VNVS, inquit, est Deus, qui IUSTIFICAT Rom. 3. circumcisionem ex fide & præputium per fidem.

6. Et si autem hoc ita se habeat, ex alijs tamen capitibus non incommodè diuina lex diuidi, & quidem variè potest. PRIMO quidem ex parte diuersi, ut ita dicam, status siue modi, quo existit. Vt alia nimirum sit, quatenus inest in intellectu Dei, qui sapientia sua nobis quædam ad supernaturalem finem consequendum necessaria præscribit; alia, ut consignata literis continetur; alia, ut irradiatione quadam diuinæ sapientiæ in mentibus hominum imprimitur, tum per diuina dona, ut fidei, aut etiam gratiæ, quatenus his illustrata mens certissimè iudicat, quid sit propter supernaturalem finem necessario faciendum; tum per hoc ipsum certum iudicium, in quo diuinæ legis ratio magis adhuc quàm in donis ipsis fidei aut gratiæ elucet: quoniam in actu quidem quasi essentiali, ut ita dicam, statum lex omnis habet, (cum definiri soleat, rationis rectæ dictamen) in habitibus autem, quales fides & gratia sunt, non nisi ut in radice, à qua procedit, rationis actus, inest, neque in litteris, nisi ut in signis.

7. Et legem quidem diuinam litteris conscriptam esse, nemo dubitat; eam autem & in mente diuina splendere, & in hominum cordibus, ut dictum est, impressam esse, indicare simul videtur ille locus apud Hieremiam: DABO LEGEM MEAM in visceribus eorum, & in corde eorum scribebam, vel sicut Apostolus allegauit, Hebr. 8. superscribebam eam. Quemadmodum enim eam legem, quam Princeps mandat literis, duplicem statum habere in-

Hiere. 31.

Hebr. 8.

re intelligimus, vnum in mente atq; ratione principis, cuius decretum est, alterum in litteris, tāquam in signis: sic planè lex diuina, quam Deus præscribit hominibus, non tantum in eorum cordibus superscripta diuinitus est, sed etiam & quidem præcipuè in mente diuina, cuius decretum est, sedem habet.

8. Quam rem non satis rectè quidam animaduertisse videntur, qui vt diuinam legem ab æterna lege, quæ est ratio diuinæ sapientiæ, magis distinguerent, in solis hominum mentibus, fidei vel etiam gratiæ lumine illustratis, eam inesse putauerunt. Cum tamen nihilominus possint diuina & æterna lex, quamuis in Deo vtrāq; collocetur, æquè commoda ratione, atq; alia Dei attributa, distingui. Idem namq; decretum sapientiæ diuinæ vt creaturis ratione præditis præscribit ea, quæ ad finem supernaturalem aptè consequendum, præstanda sunt, lex diuina: vt verò latiùs patet, omnibusq; creaturis modum, vt suos ad fines perueniant, necessarium præfigit, lex æterna, diuersa ratione nominatur.

9. Sed est tamen frequentior, addo & vtilior consideratio diuinæ legis, vt in humanis est mentibus per fidem atq; gratiam, sicut antè expositum est, insculpta. Quæ sanè ratione Apostolus Euangelij legem vocat legem spiritus & vitæ; sicut aliàs etiam legem fidei. Quia vt Augustinus inquit, sicut lex factorum scripta fuit in tabulis lapideis, ita lex fidei in cordibus fidelium. Et alio in loco; Quæ sunt, inquit, leges DEI ab ipso Deo scriptæ in cordibus, nisi ipsa præsentia Spiritus sancti? Videlicet, ipsum gratiæ donū, quo Spiritus S. mentem inhabitat, leges DEI vocat, quia velut radix continet certum illud fidei iudicium, quod cū nobis, quid ad supernaturalem finem requiratur, ostendit, quoniam in eo

Rom. 8.
Rom. 3.
August. lib. de
Spiritu & litte-
ra cap. 26.
Cap. 21. eiusdē
libri.

re-
lucet

re-
lucet diuini decreti lumen, rationem diuinæ legis participat.

10. Potest præterea lex diuina diuidi pro diuersitate temporis quo promulgata est, atq; etiam pro diuersitate perfectionis, nō quidem quæ contingat ex parte Dei sed aliunde vt iam exponemus. Atq; hinc ea diuinarum legum differentia oritur, de qua potissimum disputare instituimus; scilicet veteris, olim per Moysen Israëliti-
co populo promulgatæ, & nouæ, quæ longè post, velut
emissa diuinæ virtutis virga, vt Augus. exponit, de Syon
primò, iuxta Prophetarum vaticinia, feliciter exiuit, &
in vniuerso mundo per Apostolos promulgata est. Quā
differentiam Apostolus subindicans, Translato, inquit,
Sacerdotio, necesse est vt legis translatio fiat.

Lib. 17. de ciuit
DEI c. 17.

Psal. 109.
Isaia. 2.

Hebr. 7.

11. Quoniam autē cōstat has leges ita perfectione potissimum differre, vt non vetus noua, per quā est consumatio, sed noua veteri, quæ nihil ad perfectum adduxit, perfectior sit, capita sunt ordine monstrāda, quibus legis nouæ præstantia potissimè continetur; vt verum istarum legum discrimen in scripturis sanctis indicatum, à leuissima fabula Sectariorum, quam postea conuelleremus, discerni possit.

Ephes. 4.
Hebræ. 7.

12. PRIMO igitur lex noua perfectior quàm vetus est, quoniam statum habet longè perfectiorem. Statum autem diuinæ legis, cū in hac disputatione breuitatis ac perspicuitatis causa dico, modum intelligo, quo diuina lex in re aliqua, vt in mente, aut in literis inexistit; sicut à me prius est expositum. Ratione igitur status perfectioris, lex noua præstantior est, quia cū post annum placabilem prædicatum, id est, post Euangelij promul-
gationem, gratia & faciliùs longè quàm antea, & à plu-
ribus etiam obtineatur: in plerisq; eiusmodi statum ha-

Itai. 61.

B

bet, vt

bet, ut etiam per gratiæ habitum in eorum sit cordibus impressa. Lex autem vetus propter cervicem duram illius populi, atque etiam quoniam illis temporibus non ita, ut modò, ad benefaciendum erat effusa Dei manus, in paucis cum statum habebat, sed à nullis propemodum observata solis ferè mortuisq; literis consignata erat. Sicut Christus Phariseis exprobrat; Nonne Moyses dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem?

Ioan. 7.

1. Corinth. 3.

August. lib. de Spiritu & litera cap. 26.

Exodi 3.

Matth. 4.
Matth. 24.

August. lib. 4. contra Faustum cap. 2. & lib. 18. de civ. Dei c. 11.

13. Cuius differentię consideratione erigere voluit Apostolus suos Corinthios, cum eos verbis illis consolatione plenius compellat: manifestati quòd Epistola estis Christi, ministrata à nobis & scripta non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis (sicut olim lex Moyses) sed in tabulis cordis carnalibus. Cum qua sententia bene illud congruit, quod Augustinus ait loco prius citato: sicut lex factorum in tabulis lapideis; ita legem fidei in cordibus fidelium inscriptam esse.

14. SECUNDO est etiam perfectior ex parte finis proximi: Nam veteris legis cultoribus temporalia bona ex instituto proponebatur; siquidem terra Chananeorum fuit illi genti ab initio promissa. Legis autem novæ vnus ferè scopus est regnum cœlorum, quod spiritualibus bonis, cum in hac, tum in altera, quam expectamus vita, continetur. Quare Christus in exordio statim suarum concionum, Pœnitentiam, inquit, agite; appropinquabit enim regnum cœlorum: A qua voce, tanquam à capite, tota Christianæ religionis summa, evangelium REGNI, & lex nova nominata est, quoniam ex bonis constat, quibus innouamur de die in diem. Quemadmodum contraria ratione Augustinus legem

vete-

veterem dictam putat, quoniam promissionem habebat temporalium rerum, quibus homo vetus reficitur.

15. Nam (ut iam de Millenariorum commentis, à plebisq; patribus confutato, nihil dicam) quod apud Marcum promissio exstat; Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem aut matrem, aut filios, aut agros propter me & propter Euangelium, qui non accipiet centies tantum nunc in tempore hoc, domos & fratres & sorores &c. hoc vel ad spiritualia bona, quæ instar sunt omnium temporalium, etiam centies multiplicatorum, referri potest, ut Beda in commentarijs illius loci interpretatus est; Vel si intelligatur etiam, ut alijs placuit, de commoditate temporali, quam Apostoli & alij fideles ex communicatione cum alijs fidelibus, officio beneficentiaq; tanquam patribus & fratribus, consequuti sunt, ne ita quidem ea promissio temporalia ex instituto & purè, sicut promissiones veteris legis, pollicetur. Quandoquidem ea commoditas ex aliena fide atq; charitate pendet, & tum consolatione spirituali, ob mutuam fidelium charitatem, tum etiam tribulationibus multis, ut ibi Marcus dicit, admixta promittitur; idq; obiter, monstrato simul præcipuo fine, qui est vita æterna, neq; vllius aut regni, aut dignitatis temporalis in specie facta mentione.

Marci 10.

16. TERTIO, ex modo, quo impellit homines ad sui observationem. Hoc enim facit, non aliquo injecto timore pœnarum temporalium, qui fuit modus seruilior atque imperfectior legis veteris, sed inprimis charitate, quæ ut ait Apostolus, diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Atque hoc quidem ob eam etiam causam legi novæ

Rom. 5.

tribuitur, quoniam ut antea dictum est, facile habet illum statum, iuxta quem habitu non solum fidei, sed etiam gratiae & charitatis est in corde impressa. Quo fit ut non solum iubeat, sed ipsa etiam quatenus existit eo modo, adiuuet hominem ad sui observationem ex amore, quae est praeclara obseruandi ratio.

August. lib. contra Adimantum Manichaeum cap. 17.
Matth. 11.

Aug. in tran. de laudibus charitatis.
Et lib. de natura & gratia cap. 69.

1. Ioan. 5.
Actuum 15.
Ab Apol. Rom. 3. & ab August. lib. de Spiritu & littera cap. 26.
2. Cor. 3.

ad Hebr. 10.

17. Quamobrem bene ac sapienter ab Augustino dictum est: Brevis differentia legis & Euangelij est timor & amor. Quae etiam causa est, cur nouae legis suauitatem esse, & onus leue dicatur: quia videlicet ipsius legis ope, ut characteribus charitatis in corde scripta est, facile portatur. Quemadmodum Augustinus quoque locum illum Ioan. interpretatur, Et mandata eius grauiora non sunt; nimirum, inquit, amanti. Contra vero legis veteris importabile iugum fuisse dicitur, non tantum quia plura officia externa requirebat, qua de causa antonomaasticus dicitur lex factorum, sed eo etiam, quod solis ferè scripta literis, vires ad se supportandam non suppeditabat; & praeterea administratio mortis erat, hoc est, mortis amarumque poenarum temporalium formidine, qua solemus grauius concuti, terrebat. Quod lex noua non facit: Quanquam in altera vita transgressores eius deteriora multo, ut Apostolus disputat, supplicia maneant; sed cum eorum metus, quae nostra est infirmitas, plerumque nobis minus molestus & grauis sit, quam formido temporalium poenarum, non perinde lex noua timorem incutere censetur, atque lex vetus.

18. QUARTO ex parte materiae multo perfectioris in qua versatur. Nam ut officia moralia quae sunt legi nouae cum lege veteri & naturali lege communia, praeteream, externus certè Sacramentorum cultus quem praescribit, longè praestantior est, quam ceremoniae veteres, in quibus

in quibus fuit praesentium umbra, quaeque fuerunt propter earum infirmitatem decretis perfectioribus euacuatae. Sed & fidem illustriorem requirit, & de internis animi motibus, apertius & vberius constituit. Iam enim ad radicem arboris securis posita est: ut nisi abundauerit iustitia nostra plus quam Pharisaorum & scribarum, in caelorum regnum intraturi non simus.

19. Summam verò eorum quae in materia nouae legis excellunt, Dominus ferè complexus est in eo sermone, cuius fuit conclusio: Omnis qui audit verba mea, & facit ea (audiant Sectarij qui valorem ad salutem apprehendendam non concedunt factis) assimilabitur viro sapienti, qui aedificat domum suam supra petram, &c. Ex quibus verbis colligit Augustinus, illum Domini sermonem omnibus praecipis, quibus Christiana vita formatur, fuisse perfectum.

20. Sed cum festinemus aliud, non est iam exponendus ille locus. Tantum hic obiter pertinaciam vel incogitantiam mei HERBRANDI, notari cupio: qui cum negare non possit, nouum saltem cumque perfectiorem Sacramentorum usum, fidemque multorum articulorum, quorum explicatam notitiam lex vetus non requirebat, Christum ultra praecipia decalogi iniunxisse, temerè scribit, illum neque legislatorem fuisse, neque vllum perfectius praecipitum, ad praecipia per Moysen promulgata, de nouo addidisse, ideòque nullam esse nouam Christi legem: contra Prophetarum verbum: De Syon exibit lex & verbum Domini de Hierusalem. Et Dominus enim (Messias) iudex noster, dominus LEGIFER noster, dominus rex noster ipse saluabit nos.

21. QUINTO ex parte efficaciae. Nam iustificat; sicut Apostolus ait: Non erubescio Euangelium; virtus enim

Ad Hebr. 10.
Ad Ephes. 2.
Vide Clem. Ro. l. 6. constit. Apostolicarum. c. 23.
Matth. 3.

Matth. 5.

Matth. 7.

Lib. 1. de sermone Domini in monte, sub initium, & l. 2. c. 40.

In disputatione de Euang. num. 13. 14. 18. &c.

Isaia 2.
Isaia 33.
Vide Aug. lib. 18. de ciuit. cap. 54. ubi ait, de lege quae per Christum data est, intelligi variciniis illud Isaia 2.



Locis cit.

Dei est, in salutem omni credenti. Et; Lex spiritus vitæ in Christo Iesv liberauit me à lege peccati & mortis. Ex operibus autem legis non iustificabitur omnis caro corâ illo. Sed cum hoc sit præcipuū & omniū maximum inter legem nouam & veterem discrimen, non est tñ satis expeditum, quo sensu illud accipi possit, aut debeat.

22. Ergo vt hoc rectius explicemus, illud primò ponendum est, cum iustificandi vim ex Apostoli sententia legi nouæ tribuimus, & in lege veteri fuisse negamus, legem veterem cōsiderare nos posse totam simpliciter, vt præcepta omnis generis continebat. Etenim ea ratione, qua infra ex orthodoxa sentētia declarabim⁹, legē veterem non iustificasse, iustificare autem nouam, certum est, nullum genus præceptorum, ne moralium quidem veteris legis, iustificare potuisse. Quod ex Apostolo etiam sic postea Christo propitio planū faciemus, vt perspicuè appareat, quàm longè ab eius mente Sectarij aberrant, cum ex eius de hoc argumento disputationibus colligunt, fidem esse aut fuisse aliquando solam, quæ gratiam apprehendat. Docebimus enim nihilominus, vno quodam modo ac respectu, obseruationem etiam præceptorum legis, præsertim moralium, ad salutem valuisse; et multò magis modò valere obseruationem legis nouæ. Nunc admonitione hac præmissa, priusquā rationes explicemus, quibus lex noua, non autē vetus iustificat, modos remouebo, quibus id intelligi nō debet.

23. Ac primò extra controuersiam est, non esse referendum hoc discrimen ad moralem iustitiam, quæ aut in habitu consistens, actionibus cum naturali ratione congruentibus exercetur, aut in his ipsis actionibus elucet, quæq; dicitur iustitia quoad homines. Istiusmodi namq; iustitiam, qui legem veterem custodiebant te oipso consequebantur. Vnde Apostolus, si præputium, inquit,

quit, IUSTITIAS legis custodiat, nonne præputiū illius in circumcisionē reputabitur? Iustitia igitur, quā præ lege veteri lex noua conferre dicitur, alterius generis iustitia est, qua videlicet iustus quis redditur corâ Deo, ipsiq; sit gratus & acceptus ad vitā æternā. De qua D. Paulus: In lege nemo iustificabitur apud Deū. Et si Abrahā ex operibus legis iustificatus est, habet gloriā sed nō apud Deū.

24. Neq; etiā rectè q̄s intellexerit, præcepta legis nouæ per se ipsa, vt scripto aut voce tradita sunt, habere vim cōferendi iustitiam coram Deo. Est enim, vt D. Augustin. annotauit, præceptis vtriusq; legis commune, vt per se considerata, quatenus extra hominem existunt, neminē iustificent, sed potiùs transgressores damnent, hoc est peccati eos redarguant, eatenusq; vt Apostolus loquitur, occidant. Quo in sensu rectè idem Augustinus ad vtramq; legem pertinere etiam putat, quod in alio loco Apostolus inquit, literam occidere.

25. Sed neq; propriè sensus est, hanc esse nouæ legis prærogatiuā vt qui eius præcepta omnia facto exeqtur, is gratiā adipiscatur corâ Deo. Ad iustitiam .n. obtinendā satis homini est obseruatio præceptorū omniū secundū animi propositum, quod actu fidei & charitatis vel pœnitentiæ, saltem implicite continetur. Siquidē executione ipsa non omnibus occasio datur, ad implendi omnia, & si cui datur, vix fieri potest, quin is gratiam consequatur, priusquā omnia impleat.

26. Porro si propter hanc causam hoc discrimen ad obseruationem vtriusq; legis secundū propositū, quod saltem fide & charitate aut pœnitentia continetur, accommodandum sit, (sicut in primis accommodari debet, vt post videbimus) hoc ita cautè faciendum est, vt vim cōpiliandi iustitiam, neq; omni modo obseruationi nouæ legis secundum id propositum tribuamus, cum eam

iusti-

iustificare asserimus, neq; etiam omni modo & respectu observationi simili veteris legis negemus, cum eam dicimus non iustificauisse. Nam neq; ea legis nouæ obseruatio conciliat gratiam tanquam eius meritum, (tunc enim non esset gratia, vt Apostolus rectè disputat) & obseruationem legis veteris certissimum est, per relationem, vt sic dicam, ad Christum futurum, aliquid ad obtinendam iustitiam contulisse. Quod vel ex illo Christi responso ad legisperitum apparet, Hoc fac & viues. Itè ex illo Apostoli loco: Quicumq; in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur: non. n. auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Et: Circūcisio quidem prodest si legem obserues. Et: Scimus quod lex spiritualis est. Vt iam alia testimonia præteream.

27. Quibus explicatis possumus diuersis modis illud discrimen exponere; primò, vt sit sensus, legem nouam statum habere quo ipsa nos propter Christum iustos facit, quoniam vt supra explicatum est, in cordibus nostris est conscripta per gratiam & charitatem; quibus, Christo id promerente, iusti, & grati Deo sumus: legem autem veterem è contrario habuisse statum, quo non ipsa homines iustos faceret, sed damnaret potius, quatenus literis conscripta præscribebat ea quæ non fiebant. Secundò, vt sit etiam sensus, lege noua vsum Sacramentorum eiusmodi præcipi, quæ non sint egena elementa, vt illa antiqua, sed quæ vt instrumenta valeant efficienter conferre gratiam: legem autem veterem huius generis Sacramentis caruisse.

28. Sed quamuis istæ explicationes per se sint veræ, & à magnis authoribus adhibeantur, ex Apostoli tamen sententia, atq; etiam ex mente orthodoxorum patrum, præcipuè videtur hoc discrimen accommodandum esse sim-

se simpliciter ad vtriusq; legis obseruationem eo modo & cautione, qua paulò antè diximus; vt sit hinc sensus: Quamuis obseruationi veteris legis saltem secundum propositum quod fide, charitate &c. contineretur, commune cum obseruatione simili nouæ legis fuerit, vt aliquo tandem modo (excepta vtroque semper ratione propria meriti) ad iustitiam valeret, sic videlicet, vt eam homini tanquam necessaria dispositio conciliaret: hoc tamen interesse, quod id non conueniebat illi absolute & per se, vt erat præcisè obseruatio illius legis, quatenus promulgata fuit per Moysen, & pro illo tempore, & illis circumstantiis &c. sed per relationem ad Christum alio tempore venturum, atque adeò ad aliam legem cuius Christus erat futurus auctor: Contra verò obseruationi nouæ legis id competit per se contrario modo, hoc est, nō per relationem ad aliam legem aut legislatorem, sed propter auctoritatem & meritum sui auctoris Christi, atque eatenus certè secundum se. Siquidem quod obseruationi alicuius legis ex conditore suo conuenit, id ab ipsa lege non est alienum, vt quæ à legislatore vim atque rationem legis habet.

29. Per se autè sine illa relatione ad viuificatricem Christi virtutem significat Apostolus, legem illam veterem damnauisse potius homines transgressores, & ostendisse excitauisseque quodammodo peccatum, quatenus & naturæ legem vitiis penè iam obrutam denuo illustrauit, monstrauitq; consequenter peccata cum ea pugnantia, quæ in hominum cognitione propter illorum cæcitatem erant sepulta atque mortuæ; & ea requisivit, quæ ferè non sunt facta. Tum etiam opere completa per se quoque, vt idem Apostolus indicat, cultoribus suis iustitiam apud homines conferebat, atq; etiam iustitias siue

emundationes carnis, hoc est immunitates quasdam, ut sine legis impedimento, quo propter immunditias aliquas innotabantur, liberè vacare & interesse possent cæremojis. Sed iustitiam coram Deo non nisi per relationem ad Christum legis novæ auctorem, ut dictum est, conciliare poterat; cum tamen lex nova eam virtutem non ex alieno sed ex proprio auctore, adeoque quodammodo ex proprijs habeat. 30. Atque hoc quidem discrimen ita expositum, passim indicavit Apostolus. Ut cum ait: Unus est Deus iustificans circumcisionem ex fide (en respectum ad Christum) & præputium per fidem. Item cum subiungit: Quid ergo, legem destruimus per fidem? absit, sed legem statui-
mus. Id est, indicamus Christum, ex quo lex virtutem accipiebat, ut eius observatio ad iustitiam prodesset. Sicut paulò antè hanc ob causam dixerat, Christum propositum esse à Deo, propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum, in sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore. Id est, ut intelligeretur, cuius respectu atque merito Deus antea legis cultoribus peccata remiserit, contuleritque iustitiam suam, cuius videlicet ipse solus auctor est, quaque homines iustos facit. Quod ipsum alibi explicat. Nam quod impossibile, inquit, erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato dānavit peccatum in carne, ut iustificatio legis impleretur in nobis. 31. Et ut alia loca prætereā, satis ostendit Apostolus, eo solummodo, quo dicimus, observationi legis veteris iustificandi vim se negavisse, cum illo etiā argumento ipsam non iustificasse probat; quia si per legem, inquit, iustitia, ergo gratis Christus mortuus est. Quæ certè conclusio non sequitur, si observatio legis, per relationem ad passionem Christi

Rom. 3.

Rom. 8.

Galat. 2.

Christi futuram, valebat ad iustitiam; sed si per se sine huiusmodi respectu iustificabat. Quare hoc tantum Apostolus negat. Quod etiam paulò superius declarat, cum assertionem ipsam ponit his verbis: scientes quod non iustificatur homo ex operibus legis nisi per fidem Iesv Christi. Id est, non sine relatione fidei ad Christum; sicut apertius significat dictio græca ἐὰν μὴ, id est, si non per fidem Iesv Christi.

32. Quo quidem sensu antea monui de tota lege veteri simpliciter dici posse, quod non iustificaverit. Certum est enim, sine relatione ad Christum, neque observationem præceptorum moralium ad iustitiam per se, ut erat propriè observatio illius legis traditæ per Moysen, valuisse. Itaque aliquot in locis Apostolus iustificandi vim per se sine respectu ad Christum omnino toti legi negat, etiā secūdum ea præcepta, quæ materiam haberent cum præceptis legis naturalis communem, ad omnes gentes pertinentem: ut inde nimirum doceat, omnes æquè sine Christo peccatores fuisse, indiguissèque beneficio redemptionis ad iustitiam.

33. Ut cum ait: Iustitia autem Dei per fidem Iesv Christi in omnes & super omnes qui credunt in eum. Non enim, inquit, est distinctio: omnes enim peccaverunt & egent gloria Dei. Et causati sumus Iudæos & Græcos omnes sub peccato esse, sicut scriptum est, quoniam non est iustus ququam &c. Et conclusit scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesv Christi daretur credentibus. Et si Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam sed non apud Deum. Quo loco in lege itè naturæ, ut qua sola tunc Abraham tenebatur, negat fuisse per se vim iustificandi sine relatione fidei erga benedictum semē illi promissum. Quanquā aliàs etiā sicut disputationis opportunitas postulabat, ita conatur auctoritatē minuere veteris legis, ut pro-

Rom. 3.

Ibidem.

Gal. 3.

Rom. 4.

ut propriè quidem vim iustificandi per se illi neget, quoad præcepta caeremonialia, in quibus potissimum Iudæi gloriabantur, tanquam in his, quæ ipsorum essent omni modo propria. Quò spectat illud: An Iudæorum Deus tantum? nonne & gentium?

34. QUÆ DOCTRINA manifestè indicat, summum esse Lutheranorum stuporem, qui ex his atq; similibus Apostoli sententiis colligunt, nullam nunc aliam actionem rectam præter solam fidem conciliare gratiam: cum ille solùm disputet, nulli certè aut operi aut actioni conuenire, ut gratiam conciliet, ea præcisè ratione, qua fuit per legem olim à Moyse promulgatam, aut etiam per legem naturalem, præscripta, sine fidei relatione ad Christum.

Scopus Apostoli
ad Rom. & Gal.

35. Quod ut meliùs intelligatur, atque etiam ut aperiat via ad rectam intelligentiam multorum locorum, ex epistola præsertim ad Romanos & Galatas, quibus isti abutuntur, notanda est ratio atque series disputationis Apostolicæ. Scopus præcipuus est, utrique populo, Iudæorum & Gentilium, legem Christi persuadere, qua lex vetus sic antiquata fuerit, ut neq; observatio moraliū sit iam nobis ex vi legis illius, aut sub comminatione illarum pœnarum necessaria; sed tantum ex vi legis nouæ & naturæ, quam Christus etiam confirmavit; neque observatione caeremonialium, propter illorum infirmitatem & significationem iam completam, sine iactura salutis, uti possimus. Hoc ut euincat, principium illud sæpe sumit & inculcat, observationem legis veteris, siue quoad præcepta caeremonialia siue etiam quoad moralia, quæ cum lege naturæ materiam habebant communem, per se, ut erat observatio illius legis, non valuisse, sine relatione fidei ad Christum, conciliare iustitiam.

Quod

Quod principium duabus præcipuè viis probare nititur. Vna est, quoniam ex operibus legis nemo merebatur iustitiam, quasi ea ratione observatio legis per se gratiam conciliaret. Id quod rursus confirmat, quoniam Abraham & alij non propter executionem operum, sed per fidem in Christum, (non exclusa tamen charitate, sine qua cætera nihil valere constanter docet) quæ sine vllius operis executione haberi potest, gratiam adepti sunt: tum etiam quia si gratia homini daretur ex proprii operis, aut ex cuiuscunq; omnino actionis etiam internæ merito, iam non esset gratia. Altera via, qua illud principium probat, est, quoniam non ij solùm, qui ex circumcisione erant, & lege promulgata per Moysen tenebantur, sed etiam alij ex gentibus iustitiam per fidem in Christum sunt consequuti. Nam & hinc etiam fit credibile, observationem legis non habuisse vim conciliandi iustitiam per se ex propria ratione sua, sed alio ex capite, quod potuerit illi esse cum observatione legis naturalis commune, atque ad eò gentibus etiam prodesse, nempe ex relatione ad Christum. Non enim qui in manifesto Iudæus est, neque quæ in manifesto in carne est circumcisio, sed qui in abscondito Iudæus, & circumcisio cordis in spiritu non litera. Ergo ex illo principio, quod Apostolus sumpsit, quodque tum auctoritate sua, tum aliis explicationibus confirmavit, tandem id, quod erat ipsi propositum, conclusit, perfectæ iam redemptione per Christum, legeque noua fidei promulgata, ab omnibus eam recipi debere; legemq; veterem, quæ ad Christum tanquam ad ipsius finem & terminum, in quem respiciebat, via quædam fuit, exoleuisse.

1. Cor. 13.

Rom. 1.

36. Hanc explicationem si rectè quis animaduertit, eamq; cum disputationibus D. Pauli de hoc argumento

contulerit, deprehendet profectò, nihil minùs Aposto-
lo in mentem venisse, quàm illud quod Sectarij somni-
ant, charitatis aut pœnitentiæ actum, vt à legis nouæ au-
ctore Christo præscribitur, eiùsq; meritis nritur, non
etiam vnâ cum fide conciliare seu apprehendere (vt isti
loquuntur) iustitiam.

37. Sed de istorum absurditate atq; errore dicemus
paulò pòst. Hactenus enim doctrinam tantùm veram,
de vtriùsq; legis discrimine, exponere voluimus. Quæ
rectè intellecta multas illustrat scripturæ sententias. Ex
ea enim intelligitur primùm, præclare inter D. Paulum
& D. Iacobum conuenire, quamuis ille neminem ex o-
peribus legis iustificari, hic autem ex operibus legis iu-
stificari hominem, non ex fide tantùm, scripserit. Vtrū-
que enim est diuersa ratione verum: Videlicet, & opera
legis præcisè sine relatione ad Christum ad iustitiam nō
valere, quod D. Paulus disputauit, & cum ea relatione
adeoq; cum fide coniuncta valere, quod D. Iacobus af-
firmat, & D. Paulus nunquam inficiari voluit.

38. Item hinc intelligitur, cur Apostolus legem vete-
rem quasi pædagogum ad Christum fuisse dixerit, quia
videlicet rudiora quædā & imperfecta præcepta trade-
bat, quorū disciplina ille populus velut paruulus cōtine-
retur, & quasi conclusus, vt Apostolus loquitur, custodi-
retur, donec veniret Christi fides, ad quam præparabat
lex illa.

39. Sic etiam quod Christus ait, venisse se, nō vt legem
solueret sed vt adimpleret, ideo etiam dixit, quoniam
venit vt precium solueret, cuius respectu obseruatio le-
gis aliquid valuerat. Quæ fuit etiam Apostolo causa vt
diceret, legem non destrui per fidem, sed statui potius.
Ioannes quoque legem non nisi per Christum valuis-
se con-

se conciliare gratiam, satis illa oratione indicat; Lex per
Moysen data est, gratia & veritas p Iesū Christū facta est.

40. Et ne omnia persequar eandem rationem habet
id quod B. Augustinus animaduertit, qui ex patribus
veteris testamenti iustitiam adepti sunt, catenus quidē
nō ad vetus testamentū, sed ad nouum pertinuisse, quia
scilicet vt in gratiā reciperetur, obseruatio illius legis nō
fecit quaten⁹ fuit obseruatio legis illius, sed quatenus cō-
iuncta cū fide in Christū nouæ legis ac testamēti auctore.

41. Ex QVIBVS rebus illud etiā intelligitur, legē no-
uam perfectiorem esse, quàm legem veterem, licet acci-
piamus hæc nomina non tantùm propriè sicut hactenus
vt lex noua & vetus præceptis continetur, sed impro-
priè, vt significant summam vtriùsq; religionis nouæ &
veteris. Nam vt hactenus expositū est, ideo lex noua, vt
in præceptis consistit, perfectior est lege veteri, quia re-
spectū habet ad perfectiorē cultū, ad redemptionē per
Christū ipsius auctore iam perfectā, ad meliorū bonorū
promissiones, ad gratiā vberiorē, ad illustriorem fidē, a-
deoq; doctrinam explicatiorem &c. Quæ omnia cū
ad summam Christianæ religionis pertineant, fit vt illa
longè perfectior sit quàm summa religionis veteris.

42. Eadem ratione constat, testamentum nouum ve-
teri testamento perfectius esse, si nomina hæc, vt sæpe
solent, pro noua & veteri religione sumantur: iuxta il-
lud Apostoli: Nunc autem melius sortitus est ministe-
riū quantò & melioris testamenti mediator est, quod in
melioribus repromissionibus sancitū est. Qua in signifi-
catione dici etiā solet inter Euangeliū acceptū pro tota
summa legis nouæ & legē veterē interesse; illudq; longè
perfectius esse. Nam & Euangelij vox, vt initio diceba-
mus, non tantùm pro læto nuntio, quale est remissionis
peccato-

Aug. lib. 3. con-
tra duas Episto-
las Pelagianorū
cap. 4.

Vide Aug. li. 1. 8.
de ciuit. c. 1. 1. &
1. de Spiritu &
litera. c. 18.
Hebræ. 8.

Conc. 3.

Rom. 3. 4 7. 11.
Galat. 3. & li-
milibus. Jac. 2.

Galat. 3.

Ibidem.

Matth. 5.

Rom. 3.

Joan. 1.

Rom. 1.

Marci ult.

Matth. ult.

Lib. de fide & operibus c. 9.

peccatorum annuntiatio, sed etiam pro tota Christi religione nonnunquam ponitur, sicut & vox legis nouæ. Ut cum ait Apostolus: Segregatus in Euangelium Dei, quod antè promiserat per Prophetas suos: Et Christus, Euntes in mundum vniuersum prædicare Euangelium omni creaturæ. Nimirum (vt Matthæus pluribus verbis retulit) docentes eos seruare omnia, quæcunq; mandauimus vobis. Ex quibus quidem vna tantum pars est fides, vel pœnitentia ad remissionem peccatorum. Nam verissimè Augustinus; hoc est, inquit, euangelizare Christum, non tantum dicere, q̄ sunt credenda de Christo, sed etiam quæ obseruanda ei, qui accedit ad compagē corporis Christi.

DE FALSA DIFFERENTIA,

PARS POSTERIOR.

Caluin lib. 3. in
stit. ca. 11. Secti.
17. Vbi etiam se-
cti. 19. expressè
defendit sola fi-
de hominem iu-
stificari.

Philipp. in loco
de lege & Euan-
gelio. Heerbran-
in Compendio
Theol. c. de diff.
legis & Euangel.

Reminitus in
Exam. Concil.
Trid. cont. c. 11.
f. 6. q. 1. de bo-
nis operibus, &c.
ex doctrina Lu-
theri in lib. de iis
Christi & calis.

Deuter. 17.
Exod. 18. &
Rom. 10.
Ioan. 3. Rom. 3.

EXPLICATA IAM DIFFERENTIA VERA veteris & nouæ legis, reliquum est, vt falsam absurdissimamq; differentiam, quam inter vtramq; religionem assignat aduersarij, examinemus. Aiunt enim, hoc esse in primis discrimen, q̄ lex vetus habebat p̄missiones gratiæ & vitæ æternæ conditionales, si videlicet quis perfectè obseruaret diuina præcepta, iuxta illud, inquit: Maledictus qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, vt faciat ea. Et: Qui fecerit homo viuet in eis. Lex aut̄ noua vel Euangelium, vt illi loqui malunt, habet, inquit, promissionem gratiæ & vitæ æternæ absolutam, quæ ab obseruatione præceptorum tanquam à conditione non pendeat, sed fide sola apprehendatur, iuxta illud: Vt omnis, qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Et: Iustificati gratis per gratiam ipsius per redem-

redemptionem, quæ est in CHRISTO IESU, quem proposuit Deus propitiationē per fidem in sanguine ipsius. 44. Quod eam etiam ob causam sic docent, vt sententiam alteram æquè vanam facilius persuadere possint, videlicet vnūquemq; non tantum generatim, sicut scriptura & Symbolū Apostolicū loquuntur, credere debere remissionē peccatorum, & gratiam ijs dari, quibus ratione diuinitus constituta Dominicæ passionis virtus prodest, sed in particulari etiam, & quidem pari certitudine, se iam in gratiam receptum esse. Vident enim neminem hoc sibi tam certò, quàm ipsi volunt, persuadere posse, si euangelica promissio p̄deat ab obseruatione debita præceptorum: cum propter naturæ infirmitatem nullus omnino sit, qui certò statuere possit, ita se præcepta seruare, sicut oportet.

45. Ego verò cum phantasma istud attentius considero, ex aliquatrum imaginationum, quarū quælibet falsa etiam & hæretica est, necessariò illud proficisci debere animaduerto. Si enim quæram, cur sola fides faciat, vt promissio gratiæ & vitæ æternæ adimpleatur in nobis, neq; ad eam rem obseruatio præceptorum tanquam necessaria conditio requiratur, necesse est, respōdeant, causam esse, quia vel nullis omnino præceptis, præterq̄ præcepto fidei, tenemur; vel si tenemur, eorum tamen obseruationē nullo modo nobis necessariā ad eū finem esse, vt gratiam vel gloriam consequamur; vel si aliquo modo ad eum finem est necessaria, non eo modo certè, quasi illa gratiam & gloriam conciliet & apprehendat, sed solius fidei hoc munus esse. Ne autem queri possint, me hanc ipsorum doctrinam nō eo sensu, quo ipsi intelligunt, oppugnare, euincam ordine, illā omnibus his tribus modis, quorum aliquo necesse est ab ipsis

Sententiam hæ-
reticorum tri-
bus modis intel-
ligi posse.

1.

2.

3.

D

intelligi,

intelligi, falsam, vanam & hæreticam esse.

46. Igitur PRIMO posset esse sensus, idcirco Euangelij promissionem non pendere ab obseruatione mandatorum, quoniam Christianus homo nullis præceptis obligetur, neq; vlla ipsi opera, præter fidem, necessaria sint. Et ita quidem negant pleriq; ex istis, eam sententiã accipi debere. Quin etiam Lutherus ipse aliquibus in locis apertè disputauit; Christianos alijs etiam præceptis obligari, ipsisq; bona opera esse necessaria.

47. Sed contraria tamen sententia homini aliàs vario atq; inconstanti meritò nihilominus ascribi potuit. Nã vt alia loca ex illius operibus ab alijs notata præteream, in concione quadam per Martinum Bucerum latinè reddita* in hũc modum admonuit: Hic à scandalo caue diligentissimè quòd obijciunt tibi, quicunq; docent te operari, & non potiùs credere; qui Christum legislatorem tibi faciunt & iudicem, neq; sinunt eum tantũ auxiliatorem & consolatorem tibi aduenire. Et paulò post: Nam si voles, inquit, syncera fide in Christum non excidere, sed ipsum redemptorẽ assequi, necessum est vt valedicas omnibus bonis operibus, ne illis aliquid mereri præsumas. Vbi non tantũ meriti rationem exclusisse, ex verbis blasphemiarum plenis, quæ continenter subiunxit, videri potest. Addidit enim de bonis operibus: Nihil nisi offendicula sunt, quæ à Christo & Deo te ALIENANT. Coram DEO nulla nisi vnus CHRISTI propria opera momenti alicuius sunt, illis salutem operari tuam credas oportet, NEQVE QVIDQVAM ERGA DEVM FACERE, NISI VT HVIC EVANGELIO HABEAS CERTAM FIDEM, Christi opera, quæ pro te patri offert, te reddere saluum, quæ ita pura perseuerat, dum nulla re nisi Christi meritis confidis, NIHIL VERO AGIS,

Præcipuè in disputatione, 3. 4. 5. contra Antinomios.

De 3. Domini-
ca aduentus.

* Anno 25. quã-
do bene adhuc
illi cum Luthe-
ro conueniebat,
vt ex præfixa E-
pistola ad fra-
tres dispersos p
Gallias apparet.

GIS, QUIESCIS TANTVM & Christi merita excipis, permittisq; tibi Christum benefacere ac suam erga te dilectionem exercere. Et post pauca: Omnia, inquit, præter fidem opera proximo exhibenda sunt, quòd Deus NULLVM præter fidem, quã ipsi suum honorem tribuimus, à nobis requirat. Tum in alia concione, interpretans vocem illam Ioannis: Parate viam Domini, rectas facite semitas eius; Viam hanc, inquit, tunc paras, non cùm ieiunas, ORAS, corpus proprium affligis, aut alijs tuis OPERIBVS studes, id quod stulti prædicatores (scilicet sancti Ecclesiæ patres) hoc tẽpore Aduentus soliti sunt docere, sed cùm te penitissimè agnoueris, nempe inutilem esse peccatorem, miserum, damnatum cum omnibus operibus tuis & quidquid OMNINO poteris. Cor quodlibet quantò hanc sui cognitionem habuerit perfectiorem, quantò plenius agnouerit, se nihil esse, tantò ad illud Domino via paratior & instructior est, ETIAM SI interim homo nihil nisi vinum creticum biberet, & ingrederetur sup rosas, NEQVE VERBO QUIDEM ORARET. Et alio in loco: Clarum est, inquit, homini Christiano suam fidem sufficere pro omnibus, neque operibus ei opus fore: quòd si operibus non habet opus, nec lege opus habet: Si lege non habet opus, certè liber est à lege.

48. Sed siue hoc Lutherus aut etiam alij voluerint, siue non voluerint, aut certè iam turpitudine nefarij dogmatis deterriti non velint, certissimum est, illo primo sensu phantasiã istorum cum scriptura sacra pugnare, ideoq; iure in sancta Synodo Tridẽtina fuisse dãnata. Nam Christus Dominus tum illud communissimũ principium legis naturæ, quo legem contineri dicit &

D 2

Prophe-

In concione de
Dominica 4. Ad
uentus per Mar-
tinũ Bucerũ la-
tinè reddita.

In lib. de lib.
Christiana.

Sess. 6. con. 20.

Matth. 7.
L. 6. constit. A-
postolicarum.
cap. 23.
Matth. 19. Mar-
ci 10. Lucæ 12.
Joan. 3. Luc. 13.
Joan. 6. Luc. 22.

Matth. 5.
Lib. 1. retract.
cap. 22.
Matth. 28.

Galat. 6.

L. 3. contra e-
pist. Parmenia-
ni. cap. 2.
Joan. 13.

Traet. 65. in Io-
an.

L. 6. constit. A-
postolicarum.
cap. 23.

Rom. 4.
Psalm. 118.

Prophetas, scilicet, Quæcunq; vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis; tum vt à Clemente etiã Romano animaduersum est, alia quoq; naturalia præcepta, disertis verbis confirmavit. Atq; etiam speciatim Baptismi, Pœnitentiæ, Eucharistiæ vsum præcepit; aliâque præcepta in sermone, quem in mente habuit, auctoritate planè legislatoris tradidit; Vt ex illa dicendi formula, qua est vsus: Ego autem dico vobis &c. colligit B. Augustinus. Quocirca Christianæ institutionis formulam Apostolis tradens, Euntes inquit, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quæcunq; MANDAVI vobis.

49. Et clarissimè D. Paulus: Alter alterius onera portate, & sic, inquit, adimplebitis legem Christi; siue generatim hoc loco omnia præcepta, quibus lex Christi continetur, intellexerit, siue, vt Augustinus exponit, præceptum illud propriè, de quo legimus apud Ioannem: Mandatum novum do vobis, vt diligatis inuicem. Quod etsi antiquum fuerit, novum tamen eam ob causam appellat, inquit idè Augustin. quoniam innouat spiritualiter eos, qui ipsum adimplerunt; tum etiam, quia illud Christus innouauit, vt ait Clemens Romanus.

50. Denique si nullis Christiani legibus præterquam præcepto fidei obligarentur, nulla possent ab illis peccata in cultu, aut in alijs vitæ actionibus committi. Nã vbi lex non est, neq; præuaricatio legis, inquit Apostolus. Et ideo Dauid præuaricantes reputauit omnes peccatores terre, quoniam ne intelligi quidem peccatum potest, quod non sit legis alicuius transgressio. Christianos autem non alio genere peccatorum, præterquam peccato infidelitatis delinquere posse, quis mente præditus, qui

qui vel obiter testamētum nouum inspexerit, animum inducat credere?

51. Quanquam Lutherus quidem videri possit ab hac absurditate non longè abfuisse, cum sæpe scripserit, nullum aliud esse præter infidelitatem peccatum apud Christianos, saltem quod eos damnare possit. Id quod aliàs etiam ostenditur esse dogma hæreticum: Nam & peccati cuiuscunq; grauioris stipendium mors est, & cum Apostolus inquit, his nihil damnationis esse, qui non secundum carnem ambulant, satis insinuat id, quod aliàs etiam declarauit, peccata quæcunq; secundum carnem per se posse damnare. Itaq; conuenienter ibi subiungit: Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini. Et sanè si nullum aliud peccatum præter infidelitatem causa damnationis esse posset, non nisi iniqua planè futura esset forma illa condemnationis, qua constat iustissimū iudicem in extremo iudicio vsurum esse, cum dicet: Ite maledicti in ignem æternum. Esuriui ENIM &c. Rom. 6. Rom. 8. Galat. 5. Matth. 25.

52. Quod autem Apostolus ait, fideles non esse sub lege, minimè obstat, quò minùs intelligamus eos legibus obligari, quarum transgressione etiam possint damnationem incurrere; sed sensus est, non esse pondere timoris à lege oppressos, si spiritu charitateq; ad eam obseruandam adducatur, vt ipse Apostolus indicat, & D. Augustinus interpretatur. Qui alio etiam in loco versus illum Dauidicum exponens: Beatus vir, qui non abiit &c. sed in lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte; præclare notat, quemadmodum iusti quidè sint in lege quatenus ea tenentur, ipsamque spiritu adimplent, non autem sub lege, quoniam nō ex timore illi parent. Qui enim, ait, est sub lege, secundum legem agitur, qui est in lege, secundum legem agit.



53. Sic etiam quod Apostolus distinguens legem nouam à veteri, eam appellat legem fidei, veterem autem, legem factorum, non ita accipiendū est, quasi nulla facta præcipiat lex noua. Extant. n. illa Christi præcepta: Benefacite ijs qui oderunt vos. Et: Hoc facite in meā commemorationem, & alia, quæ suprà commemorauimus. Sed sensus est; legem nouam propriè esse conscriptā in cordibus per gratiam & fidem; neq; tā multa facta præscribere, quā iniungebat lex vetus, quæ ideo per antonomasiā, vt suprà notauim⁹, appellari potest lex factorū.

Conc. 17.

II.

54. SECUNDO illius commenti Lutherani hic etiam, vt dicebamus, posset esse sensus: quamuis noua lex præcepta contineat necessariò seruanda, eorum tamen obseruationem nullo respectu aut ratione necessariā Christianis esse in eum finem, vt in illis adimpleatur gratiæ & gloriæ promissio, sed alias ob causas, videlicet vt fructus fidei edant, & gratos se ostendant &c. Et hoc quidem modo ab istis accipi oportere quod asserunt, illud argumentum declarat, quod antea dicebamus, ipsos ad hanc vanitatem impulsisse. Si enim, vt frustra cupiunt, certi absq; vlla hæsitacione esse volunt, quod sint in gratiam recepti, necesse est negent, obseruationem legis vllō prorsus respectu aut modo requiri ad eum finem, vt quis, siue per ipsam obseruationem, siue alia via gratiam consequatur. Nam si vllō modo ponunt ad hoc esse præceptorum obseruationem necessariam, cū fateantur dubitandum esse, an ea sit talis qualem esse oportet, cogentur iuxta ratiocinationem illam suam consequenter dubitare, num sint gratiam aliqua tandem via consequuti.

Conc. 44.

55. Sic autē accepta istorū phantasia, similiter est falsa & heretica, & pugnās etiā cum ijs, quæ alioquin ipsi dogmatizant.

matizant. Quæ omnia ordine ostendā. Nam imprimis si, vt passim significant, de obseruatione legis tam perfectā quā post Adæ peccatum nequit esse, loquātur; quæ videlicet procedat, ex integra iustitia, qualē initio accepit Adam, non potest procedere assignatū ab ipsis inter vtramq; legem discrimen. Vt. n. Euangelica promissio non pendet ab eiusmodi obseruatione, ita neq; promissio legis veteris pendebat.

56. Est enim, vt aliās fortasse vberius demonstrabimus, vanissimum somnium, putare aliquā Dei legem vnquā homines obligauisse, vt ex illa iustitiæ integritate operarentur. Quod enim lex Dei requirit, id ad consequendum per Christi merita finem supernaturalem hominibus est in hac vita ordinariè necessarium. Hinc enim Christus adolescenti ait, Si vis ad vitam ingredi (vtique non sine meo merito etiam) serua mandata. Et hoc differt lex à consilio, quod præscriptum medium ad finem necessariò exigit; consilium verò, tanquam vtile tantū ad finem, illud proponit. Integritatem autem originalis illius iustitiæ adeò non requisitū necessariò ad supernaturalem finem propter Christi merita consequendum Deus, vt etiam ex æternitate decreuerit prædestinatos omnes ab Adam & Abel iusto vsq; ad vltimū, qui nascentur, ppter Christi merita, sine eiusmodi iustitia aut actionibus ex ea procedentibus, perducere ad beatitudinē.

Matth. 19.

57. Nec, si eam iustitiā Deus initio Adæ contulit, & posteritati eius etiā conferre, quantum in ipso fuit, voluit, illico vt ex eiusmodi iustitia operaretur præcepit. Nusq; hoc sectarij in scriptura, quā vnicā aliās iactant, legerūt. Sed eò illud donū pertinebat, vt sancti⁹, felici⁹q; vitā homines ducerent, aliāq; præcepta recti⁹ & puri⁹ exquerentur; sic vt nō tantū mortalia peccata, sicut modò per gratiā possumus, sed simul etiam omnia venialia vitare valerent.

58. Cū



Deut. 6. & Mat. 22.

Osee 10.

Deut. 10.

Deut. 26.

Deut. 4.
1. Reg. 7.

2. Paralip. 30.

Psalm. 118.

58. Cum autem Deum ex toto corde diligere iubemur, non ex integra iustitia, qualem in Adamo amisimus, sed eo modo id facere iubemur, quo ex ipsa scriptura constat, in hac nature infirmitate & fieri posse & à multis factum esse per Christi gratiam. Ita videlicet, ut, quod Propheta exprobrat, non sit cor nostrum diuisum, sicut in eo regnet aliquid aliud præter Deum, sed affectum nostrum totum accomodemus illi soli, tanquam ultimo fini, quem cæteris rebus omnibus anteponamus, cuius causa simus parati, omnia vel facere vel pati, quæcunque necessaria sint, ut cum supremo loco habere, ipsiq; ad hæc habere possimus.

59. Quis enim credat, obsequium, quod ne per gratiã quidem præstari queat, ab homine requiri illis verbis: Et nunc Israel, Quid Dñs Deus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eum? Quasi dicat, res est planè, quam adhuc præstare potes. Tum post promulgatam legem, ijs, qui iustitia integra destituti, eam in hac vita recuperaturi nūquam erant, nihilominus dicitur: Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi (hodie etiam, tanquam adhuc res fieri possit) ut facias mandata hæc atq; iudicia, ut custodias & impleas ex toto corde, & ex tota anima tua. Et cum quæsieris Dominum Deum tuum, inuenies eum, si tamen ex toto corde quæsieris. Et si in toto corde vestro reuertimini ad Dominum, auferte Deos alienos de medio vestri. Quasi ijs verbis exponeret Samuel, eum ex toto corde conuerti ad Deum, qui nihil illi anteponebat, id est, ad nullam rem sic afficitur, ut eius causa desiscat à Deo. Atq; etiam alibi: Dominus, inquit, propitiabitur cunctis, qui in toto corde quærunt eum. Neque minùs procul dubio verè, quàm confidenter David,

uid, In toto, inquit, corde meo exquisiui te. Quod similiter dicere potuerunt sancti omnes, quibus propitius fuit Deus.

60. Itaq; ex his locis perspicuè apparet, præceptum diligendi ex toto corde Deum, sic in hac vita impleri posse, ut peccatum certè contra illud vitetur. Nam quod Augustinus aliquoties perfectè impleri negat, eò pertinet, ut intelligamus, non posse nos eò perfectionis diligendo Deum peruenire, quò tanquam ad finem refertur hoc præceptum, ut perpetuò scilicet Deum diligamus, ad ipsūmq; sine vlla exceptione omnia nostra dirigamus, quod est ita ex toto corde Deum diligere, ut beati soli diligunt. Atq; hoc tantum Augustinum voluisse, in eo potissimū loco ipse declarat, ubi ait, ideo præceptum hoc traditū fuisse illis verbis, (ex toto corde) ut, quoniam ad perfectionem charitatis beatorum accommodari etiam ea verba possunt, admoneremur, quo spem præmittere, & quid fide exposcere, & ad quid nos extendere deberemus. Nunquam autem illi venit in mentem ea perfectione charitatis, quam in hac vita consequi non possumus, debere nos iam **DEVM** ex eius præcepti vi diligere, sed illa qua ut expositum est, nunc etiam possumus, de qua Ioannes ait, Qui seruat

1. lib. de Spiritu
& lit. cap. 36.

1. Ioan. 2.

61. Sunt etiam aliæ rationes, quæ perspicuè probant istos desipere, si cum aiunt promissiones legis veteris pēdere ex obseruatione perfecta præceptorum, promissiones autem Euangelij non pendere, de obseruatione illa, quæ ex iustitia integra proficiscatur, loquuntur. Aut enim homines, quibus factæ sunt promissiones, quæ ab eiusmodi obseruatione penderent, potuerunt alia via salutem consequi, non adhibita illa conditione, aut non

E

potuc-

potuerunt. Si potuerunt; non igitur Deus promisit illis salutem dependenter ab obseruatione eiusmodi tanquam à conditione necessaria, sine qua videlicet nollet salutem conferre. Si non potuerunt; nullus igitur ex illis salutem vnquam consequutus est; quia nullus conditionem ad id necessariam adhibuit. Qui esset error intolerabilis, euidenter cum scriptura pugnans.

62. Præterea certum est, hominibus nullam à Deo factam esse in lege promissionem salutis, nisi dependenter à Christo: quotquot enim promissiones Dei sunt, inquit Apostolus, in illo Est, id est, in Christo; et non est, inquit Petrus, in alio aliquo salus; nec enim est aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri: At ipsi etiam Sectarij fatentur, promissiones propter Christum factas, sine obseruatione illa ex integra iustitia, Christi merito adimpleri posse: Ficta est igitur & somniata ab istis promissio talis, quæ ex perfectissima illa obseruatione præceptorum tanquã ex conditione necessaria pendeat.

63. Neq; video sanè, quid hîc isti dicere possint; nisi forte quod hactenus ignoranter fecerunt, candidè nunc fateantur; videlicet se putauisse, Deum aliquando nihil cogitantem de Christo, promissionem vnã fecisse qua obseruationem ex iustitia integra tanquam conditionem necessariam ad salutem requireret, postea verò in Christi merita intuentem fecisse aliam, qua promitteret, se sine eiusmodi conditione, quam antea velut omnino necessariam requisierat, salutem propter Christi merita donaturũ. Vel certè existimauisse se, Deum, cū Christum & alia omnia, quæ ad hominũ salutẽ pertinet, in conspectu haberet, promissionẽ vnã tamen fecisse, qua independentẽ à Christo vellet salutẽ conferre hominibus,

minibus, si ex iustitia integra legem obseruaret; alteram autem, qua iisdem promitteret donaturum se etiam sine eiusmodi conditione salutem propter Christum, si in ipsum crederent.

64. Si primum imaginati sunt, Deum cogitauerũt miserisicut hominẽ, q. consilia propter incircumspectionẽ mutat: si secundũ, de Christi gloria detraxerũt, & in Apostolicã doctrinã impegerunt, q. disertè negat, salutem vnquã hominibus fuisse in lege promissã, nisi dependẽter à Christo; & præterea inane faciũt Dei consilium, q. promissionẽ fecerit, quã præsciebat in nullo vnquã hominũ fore implendã, qui videlicet per obseruationem legis ex integra iustitia, independẽter à Christi meritis, salutem adipisceretur. Et super hæc omnia isti boni viri à nobis cogẽtur, eiusmodi aliquã promissionẽ spiritualẽ salutis, q. nõ dependeat à Christo, in scripturis, vel (ne videamur tã rigide cū ipsis agere, q. ipsi nobiscũ agere volunt) in sacris conciliis, aut sanctorũ Patrũ scriptis, aut in Ecclesiasticis traditionibus ostendere: vt si hoc nõ fecerint, sicut facere in eternũ nõ possunt, cõfiteãtur, q. de obseruatione legis ex integra iustitia disputare solẽt, tũ in hac q. stione de discrimine legis & euangelij, tũ aliàs esse, pr̃sus vana.

65. Iam verò si etiam loquantur de obseruatione legis per gratiam nunc possibili, ne tunc quidẽ doctrina eorũ secundo illo sensu, quem iam persequimur, procedit. Certissimum enim est, huiusmodi obseruationem non minùs ad eum finem necessariam esse, vt promissio Euãgelij nũc impleatur, quã olim necessaria fuit, vt imple-retur promissio legis veteris; ita scilicet vt gratia ne iam quidem acquiri possit absque obseruatione possibili præceptorum, saltem secundũ propositum, quod fide, charitate & pœnitentia contineatur; neque etiam

Locis antea cit.

conseruari aut augeri, & multò minùs obtineri gloria sine executione præceptorum cuiusq; generis, quando eorum obligatio vrget, & facultas suppetit adimplendi.

66. Hoc apparet euidenter primùm ex illis propositionibus conditionalibus, quas in scriptura noui testamēti legimus: Nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Et; Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea. Et; Vos amici mei eritis, si feceritis quæ præcipio vobis. Et; Si pœnitentiam non habueritis omnes similiter peribitis. Et; Si enim secundùm carnem vixeritis, moriemini; Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Et; Si sustinebimus & conregnabimus. Et; Si tamen compatimur, vt & conglorificemur, Et; Si quis ergo emundauerit se ab his, fiet vas in honorem.

67. Idem ex alijs propositionibus necessariò colligitur, quæ licet conditionalem particulam non habeât, re ipsa tamen eandem conditionem manifestè indicant. Vt: Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum. Sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. Et; omnis qui audit verba mea hæc & facit ea, assimilabitur viro sapienti &c. Et; Ite maledicti in ignē æternum. Esuriui ENIM &c. Et; Nihil ergo dānationis est ijs, qui sunt in CHRISTO IESU, quinon secundùm carnem ambulant. Et; Qui reddet vnicuiq; iuxta opera sua: ijs quidem qui secundùm patientiam boni operis gloriam & incorruptionem quærunt, vitam æternam. Et; Factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Et; Vt non segnes efficiamini, verùm imitatores eorum qui fide & patientia hæ-

Matth. 5.

Ioan. 15.

Ibidem.

Lucæ 13.

Rom. 8.

2. ad Tim. 1.

Rom. 8.

2. Timoth. 2.

Matth. 7.

Matth. 7.

Matth. 15.

Rom. 8.

Rom. 2.

Hebr. 5.

Hebr. 6.

tia hæreditabunt PROMISSIONES. Et; Patientia enim vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes, reportetis PROMISSIONEM. Et; Satagite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.

68. Quis tam cæcus est, vt non perspicuè iam videat, non tantùm fidem, sed etiã obseruationē præceptorū in eum finem prodesse, vt gratiæ & gloriæ simus compotes, adeòq; gratiæ & gloriæ promissiones ab eiusmodi etiã obseruatione dependere? Mihi quidem non minùs clarè sententijs istis Lutherana sententia confutari videtur, quàm eorū scriptis, qui contra Lutheranos hoc tempore disputationem instituunt. Sed probemus hoc ipsum ex his etiam quæ isti concedunt. Ac primò quidem accipio illud quod aiunt se admittere, præcepta Christianis esse necessariò seruanda. Hic si quæram, quorsum præceptorum obseruatio necessaria sit; respondebunt mihi, non vt per ipsam pmissio salutis adimpleatur, hoc enim fieri per solam fidem, sed propter alios fines, scilicet vt fidei fructus ostendamus &c. Quæro deinde, vtrum censeant, in eiusmodi homine per solam fidem impleri promissionem posse, qui præcepta nō obseruet? Omnino necesse est, vt negent. Nam in illis tantummodo promissio impletur, qui in gratiam diuinam recipiuntur; & hi tantum in gratiam diuinam recipiuntur, qui amore supernaturali diliguntur à Deo; & hi tantum diliguntur hoc amore, qui præcepta (saltem secundùm propositum, quod pœnitentia & charitate continetur) seruant: Sicut Christus perspicuè docuit. Nunc ita concludo: præceptorum obseruatio necessaria est, vt promissio salutis per fidem impleatur; igitur nisi quis præcepta seruet, promissio salutis non in eo implebitur: & si promissio salutis in aliquo nō implebitur.

2. Petri. 1.

Ioan. 14.

plebitur, nisi præcepta seruet: ergo promissio salutis non est nuda & absoluta planè, sed ab obseruatione mādatorum tanquam à conditione necessariò penderet, & consequenter præceptorum obseruatio in eū etiam finē utilis atq; necessaria est, vt pmissio eiusmodi adimpleatur. An est vlla consequētia ex istis, quæ nō sit euidentis?

69. Accedit, quòd isti aliās in eo etiam errore sunt, vt existiment, fidem eam, quæ ad salutem necessaria est, nō posse absq; charitate, adeòq; absq; obseruatione mādatorum, quatenus virtute in charitate includitur, consistere. Ex quo etiam illico sequitur, promissionem salutis hoc ipso quòd ab eiusmodi fide tanquam à conditione penderet, ab obseruatione quoq; mādatorum aliquo tandem modo seu respectu, vt à conditione necessaria pendere: atq; adeò non ita planè nudam & absolutam esse, vt obseruatio præceptorum ad eius etiam executionem omnino non conferat: Qui erat secundus modus quo dicebamus antea accipi posse Lutheranam hanc fabulam de discrimine Legis & Euangelij, eòq; modo acceptā (sicut illos etiā accipe debere, si de gratia certi esse volūt, suprā ostēdimus) planè falsā, hæreticā, & istorū etiā dogmatibus repugnantē esse, vt iā est demonstratū.

III.

70. Restat vt illū alium modū excutiamus, quo diximus posse TERTIO intelligi Lutheranam differentiam legis veteris & nouæ, nimirum vt sit sensus, promissionē Euāgelicam, et si aliquo tandē respectu ab obseruatione mādatorū pendeat, at non eo modo certè, quasi ex eius vi compleatur, id est, quasi salutē ipsa cōciliet vel apprehendat, sed solā fidē hoc facere: promissionem autē legis veteris ab obseruatione mādatorū eo modo dependisse. Et si nō aliud velint, primū nō erigitur Euāgelica promissio à cōditione obseruatiōis mādatorū planè absoluta. Deinde vt promissionē legis veteris ab obseruati-

onc man-

one mādatorū tanquā à conditione, quæ salutē ipsa cōsequutura esset, dependisse doceant, ad obseruationē ex iustitia integra iā impossibilē recurrendū ipsis erit, non .n. cōcedent, obseruationē mādatorū talē, qualis in hac naturæ corruptione esse potest, sic ad effectū pmissionis legis veteris necessariā fuisse, vt ipsa gratiā per se cōciliaret. Nā si qui ex illis ad quos ea pmissio propriè ptinuit, iustificati sunt, eos itē sola fide in Christū, nō autē obseruatiōe mādatorū quā in hac infirmitate naturæ præstare potuerūt, salutē adeptos fuisse volūt. Commentū autē pmissionis diuinæ, quæ ex obseruatione illa post amissā iustitiā originalem impossibili tanq̃ ex necessaria conditione vllō modo pēdeat, quale sit, satis antea docuimus.

Conc. 57. & deinceps.

71. Sed neq; tertio illo sensu consequi poterunt id, q; in hac disputatione præcipuè sibi proponūt, videlicet vt certissimè sine vlla hæsitationē vnusquisq; statuere possit, se gratiā adeptū esse, atq; adeò pmissionē in se esse completā. Si .n. vllō tandē respectu pmissio penderet ex obseruatione mādatorū tali, qualis in hac infirmitate nature potest ac debet esse: vt q; q; dubitare potest, nū eo modo mādata seruet, quo valet ac debet, ita etiam num adimpleatur in se pmissio, quæ ex eiusmodi obseruatiōe, quacūq; tandē de causa, penderet. Quod .n. ad hanc dubitationē attinet, nihil interest, utrū hoc vel illo respectu pmissio pēdeat ex obseruatione mādatorū, modò aliquo tandē respectu ex ea certè sic pendeat, vt nemo sine illa consequatur, siue p solā fidē, siue alia via effectū pmissionis: hoc .n. ipso dubitatio de obseruatiōe ad effectū etiā pmissionis, q; sine obseruatiōe nō cōtingit, sese extēdet.

72. Ac propterea suprā dicebam, istos, si quicquā de suis phantasiis atq; hallucinationibus intelligunt, negare etiam absolutē, iuxta secundum illum opinionis suæ sensum prius confutatum, debere, vllō respectu promissio-

Conc. 34.

nem

Suprà conclusi-
one 54.

nem Euangelicam ab obseruatione mandatorum pendere. Quanquam ne tunc quidem miseri atq; ignorantissimi homines haberent exitum. Nam adhuc de propria fide, à qua prorsus ponunt pendere promissionem, dubitare possent, num talis esset, qualem scriptura sacra requirit, vt gratiam apprehendat; videlicet an supernaturalis & legitima persuasio sit, quæ diuina inspiratione atq; ope nitatur, an verò tantum opinio vel temerè, vel certè sine diuino instinctu suscepta.

Ephes. 2.

Lib. 13. de Trin.
cap. 1.

73. Etsi enim qui credit, sicut Augustinus notat, certò sciat se credere, conditio tamen propriæ fidei non minùs ignota est vnicuiq; quàm conditio propriæ pœnitentiæ vel charitatis. Tamen si quales hos motus in genere esse oporteat, scriptura doceat: Sed vt nihilominus potest quis in particulari decipi, falsò putans se talem pœnitentiam aut charitatem habere, qualem scriptura requirit, ita etiam nonnunquam accidit, vt quis falsò putet, se habere legitimam fidem. Quod, vt ea modò præteream, quæ contra vanam istorum fiduciam aliàs disputari solent, satis ipsis esse deberet, vt ne putarent, se de propria gratia esse posse prorsus certos; Maxime cum fidem arbitrentur non posse legitimam esse, sine pœnitentiâ & charitate legitima, ipsiq; etiam nobiscum fateantur, vnicuiq; esse incertum, num pœnitentiæ & charitatis motum legitimum habeat: ex hoc enim necessariò consequitur, debere ipsos dubitare quoque num habeant talem fidem qualem requirunt, atq; adeò num sint consequuti gratiam.

74. Sed ostendamus deinceps, opinionem istorum, illo tertio sensu acceptam, non tantum cum ipsorum placitis non coherere, vt satis hætenus est declaratum, verum etiam cum vera fide pugnare, ex qua constet, effectum

fectum promissionis Euangelicæ, nempe gratiam & gloriam, non minùs obseruatione mandatorum quàm fide apprehendi; hoc solum excepto, quòd, vt ex orthodoxa sententiâ in Cœcilio Tridentino explicatū est, fides est initiū, fundamentū & radix nostræ salutis; cū necesse sit, eam præluere reliquis, quæ ad salutem requiruntur.

75. Vt autem probatio rectius instituatur, considerandum est, nos non vno eodémq; modo aduersus istos asserere, gratiam & gloriam obseruatione mandatorum cōciliari siue apprehendi. Nam gratiam obtineri dicimus obseruatione mandatorum, etiam secundum solum, ppositum, quòd fide, charitate, aut pœnitentia legitima contineatur; Siquidem possunt hi motus, vel quando nullum omnino præceptum vrget, vel etiam quando aliquod vrget, ante illius executionem in momēto haberi, adeòq; gratiam conciliare. Neq; verò id ita, quasi in motu fidei, charitatis aut pœnitentiæ insit verum meritum gratiæ: hoc enim nos non minùs contra Pelagianos negamus constanter, quàm solent Sectarij mendaciter nobis obijcere; sed quia eiusmodi motibus, adiuvante Deo, sufficienter homo disponitur ad suscipiendam gratiam. Quod, vt statim videbimus, non est, sicut ex ignorantiâ Sectarij putāt, motus eos dignitate sua gratiam promereri. Vt quis autē obseruatione mandatorū gloriā obtineat, eorū etiam executionē, quando obligatio vrget, & implendi facultas adest, cū scriptura sancta requirimus; contra Sectariósq; docemus, non solā fidē, sed executionē eiusmodi vnā cū fide valere ad gloriā apprehendendā, & quidē ita, vt ipsam etiā verè mereatur.

76. Vtrumq; igitur aduersus istorum doctrinā, tertio illo modo, quem iam oppugnauimus, acceptam, breuiter probandū est. Quod ad gratiā quidē attinet, hoc modo:

Sess. 6. cap. 8.
Ita etiam D. August. lib. de prædestinatione lictorum, cap. 7.

Vide Cœc. Trid.
sess. 6. c. 5. & 8.

Probat, gra-
tiam non solaf-
de sed charita-
tis etiam & po-
nitur motibus
apprehendi.

gratiam aliquo animi motu apprehendi siue conciliari, aliud non est, quàm lege Dei ordinaria ita motum aliquem ad iustificationem requiri & acceptari, vt ex his, qui ratione vtuntur, illi omnes & soli gratia diuina certissimè propter Christi merita donentur, qui eiusmodi motum vnà cum aliis requisitis habent. Hoc enim est motum aliquem hominibus instar manus esse, qua gratiam capiant, sibiq; merita Christi applicent; nimirum, & eos qui eiusmodi motu cōcitantur, ita certò per Christi merita gratiam cōsequi, vt solet quis certò comprehendere rem quam manu capit, & eos qui eiusmodi motu carent, ita certò gratiam nō consequi, vt certum est hominem orbatum manibus id non apprehendere, quod sine manibus capere non potest. Et si hoc nō vident aduersarij subesse tantū suis vocibus, quando metaphoricè dicunt, fidei motum manum esse quæ gratiam accipit, certissimum est eos proprias voces ignorare, tantumq; sine intelligētia rei significatæ, sonare verba, vt in omnibus ferè controuersis ob ignorantiam, qua vehemētissimè laborāt, facere solent. Huiusmodi enim & similes loquendi formulæ ideo in fidei motum conueniunt, quoniā ex lege Dei ordinaria sic ille ad iustificationem requiritur & acceptatur, vt ex iis qui ratione vtuntur illi omnes & soli propter Christū gratia donentur, qui fidei motum legitimum habent vnà cum aliis motibus; quos in mente etiam eius, qui iustificatur, excitari debere, ipsi quoq; sectarij fatentur: quamuis ob imperitiam, vt iam videbimus, negent, illis etiam gratiam apprehendi.

77. Nunc ita ad rationem concludendam procedo: Ex Scripturis sanctis certissimū est, ordinaria Dei lege, eo modo quo paulò antè posuimus, nō tantum fidei motum, sed motum etiam pœnitentiæ & charitatis ad iustifi-

ficatio-

ficationem requiri & acceptari in his qui ratione vtuntur: Nam vt illud legimus, Gratia saluati estis per fidem; Ephes. 2. & Sine fide impossibile est placere Deo; ita etiam legimus: Si qs diligit me diligitur à patre meo; & Qui non diligit, manet in morte: tū etiam de pœnitentia; Si im-
pius egerit pœnitentiam à peccato suo, vita viuet & non morietur; & Si pœnitentiam non habueritis, omnes si-
militer peribitis; vt iā alias huius generis sententias plurimas omittam. Necessaria igitur consequentia partim ex ipsa verborum notione, partim ex scripturis sanctis ducta concluditur, gratiam, vt affirmauimus, nō tantum fidei motu, sed etiam motu charitatis & pœnitentiæ apprehendi; ac proinde gratiæ promissionem ab obseruatione quoq; mandatorum secundum propositum, quod charitate & pœnitentia contineatur, sic dependere, vt per ipsam etiam oporteat illius effectum apprehendi.

78. Atq; hinc etiam nullo negotio euinci potest, his motibus, tanquam dispositionibus, vt dicebamus, gratiam acquiri. Etenim ab his qui rem intelligunt, hoc ipsi mens nostra ad suscipiendā gratiam sufficienter disponi dicitur, quod excitata & adiuta diuinitus, ad ipsū gratiæ auctore Deū sese conuertit aliquibus motibus, quibus ex lege ordinaria necessariò indiget, quicq; ei sufficiunt, vt gratiæ dono, ppter Christi meritū afficiatur. Itaque menti eiusmodi motibus in Deū conuersæ, tanquā sufficienter paratæ & dispositæ, gratia donari dicitur, nequaquā quidē vt merces qua bonitas siue dignitas eiusmodi motuū ex debito iustitiæ compensetur, (hoc. n. non esset tantum eiusmodi motibus disponi & parari mentē ad gratiā, verum etiam gratiā mereri, quod minimè fit) sed tanq̃ gratuitū planè munus ex diuina misericordia profectum, cuius mens tunc demū proximè capax est,

Fidei charitatis
& pœnitentiæ
motib; tanquā
dispositionibus
gratiam apprehendi.

cum ita erga Deum mouetur, sicut ex lege ordinaria opus est ad hoc, ut misericordiam consequatur. Quemadmodum, si quis princeps pauperibus illis omnibus & solis eleemosynam se certam gratis ex miseratione erogaturum promitteret, qui ad ipsum venirent, eleemosynamque peterent, disponi quidem & parari pauperes ad eam eleemosynam accipiendam, conueniendo principem & petendo diceremus: mereri autem eleemosynam eo ipso non diceremus.

Ut supra conc.
77. ex scriptura
probatum est.

79. Quoniam igitur in his, qui ratione utuntur, motus fidei, charitatis & poenitentiae necessarij sunt & sufficiunt ut quis gratiae munere ex miseratione diuina, adeoque gratis afficiatur, perspicuum est, eos motus, quauis gratiam non mereantur, mentem tamen ad suscipiendam gratiam disponere, catenuisque gratiam conciliare seu apprehendere. Quod quidem idcirco ab istis hominibus hactenus negatum est, quoniam omnis verae Theologiae, imò mediocris etiam intelligentiae expertes, quid nomine dispositionis intelligeremus, & quomodo eius ratio à ratione meriti differret, nunquam assequi potuerunt. Sed spero ex his paucis re fore planiorē ijs saltē quam plusquam isti intelligunt.

80. SUPEREST, ut similiter ostendamus, gloriae promissionem sic ab observatione mandatorum, etiā secundum executionem, perdere, ut ad eius consecutionem non sola fides, sed huiusmodi quoque mandatorum observatio per se conducat, eamque proinde apprehendat. Quod sane ita generatim pronuntiatum euidenter ex eo consequitur, quod ex his qui ratione utuntur illi soli & omnes propter Christi meritum adipiscuntur gloriam, qui seruant mandata: quemadmodum & ex alijs locis passim, & ex illo Christi responso constat. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Hoc enim, sicut supra quoque de apprehensione gratiae ra-

Matth. 19.

tiae ratiocinabamur, est, observationem mandatorum instar manus nobis esse, qua gloriam consequi possimus. Atque etiam id ipsum multis testimoniis antea citatis confirmatur, quibus disserere docemur, oportere nos non tantum credere, sed etiam facere voluntatem Domini, ut regnum caelorum & repromissionem, sicut aperte Paulus inquit, accipiamus. Denique nullo prorsus modo affectio vitae aeternae in Scripturis sanctis fidei tribuitur, quo non etiam observationi mandatorum tribuatur, dum non minus ipsa, quam fides exigitur.

Hebr. 6. & 10.

81. Imò si quae differentia est, observatio potius mandatorum, quod ad hunc effectum attinet, fidei videtur anteponi. Ut cum Christus Dominus, non secus quam si Lutheranos solos notare voluisset, admonuit: Attendite à falsis Prophetis &c. non omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum caelorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in caelis est, IPSE (quoniam hoc videlicet facit) intrabit in regnum caelorum. Itē; Omnis, qui audit verba mea haec, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui aedificauit domum suam supra petram &c. Quid autem is, qui non facit? Omnis, inquit, qui audit verba mea haec, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui aedificauit domum suam super arenam.

Matth. 7.

Ibidem.

82. Quae igitur praestigiae sunt istae Lutheranae, ex arena nobis facere petram, & ex petra arenam, id est virtutem apprehendendi vitam aeternam soli fidei, quam Christus arenae comparauit, tribuere: observationi autem mandatorum, quam cum fide coniunctam instar esse firmę petre dixit, negare? Et vnde hoc dogma colligunt, vel potius vnde contrariam sententiam non colligunt? Certè charitatem, quae legem implet, & fide maiorem, & viam ad beatitudinis terminum, quò tendimus, excellentiorem

Matth. 7.

1. Cor. 13.

1. Cor. 12.

esse dixit Apostolus. Quod si charitas maior quam fides est, & excellentior ad beatitudinem via est, non modò non sola fides beatitudinem apprehendet, sed aliquid aliud erit, quod excellentius quam fides ad beatitudinem nos perducet.

83. Sed probemus etiam breuiter obseruationem mandatorum sic vitam æternam apprehendere seu conciliare, ut vnà cum fide eam etiam tanquam mercedem mereatur; ut ea quoque ratione promissionem vitæ æternæ à bonis operibus tanquam à conditione dependere constet. Complectar autem breuiter totam, copiosè aliàs disputari solitam, hæc ratione: Si quæ operum bonitas iuxta formam commutatiuæ vel distributiue iustitiæ compensari aliquo munere ex obligatione debet, dubium non est, quin hoc ipso eiusmodi opera censenda sint mereri tanquam mercedem id munus, eoque proinde digna esse. hæc enim est vsitata notio nominis, ut exemplis quotidianis, quæ unicuique sunt in promptu, doceri potest: Constat autem ex Scripturis sanctis, Deum Christi meritis adductum, promissione se obligauisse ad compensandum vitæ æternæ munere bona iustorum opera, secundum formam iustitiæ distributiue, (de forma enim commutatiuæ, multa in vtramque partem probabiliter in proprio loco disputanda essent, sine quibus potest iam à nobis, ex eo quod certum est, orthodoxa sententia probari) ita scilicet ut quantum vnus opera bonitate adeoque dignitate, quam ex gratia & charitate potissimum habent, alterius opera excesserint, tantò vnus quam alter perfectius & clariùs essentiam diuinam sit visurus: Non est igitur dubitandum, quin bona opera iustorum vitam æternam verè mereantur.

Ita colligitur
etià ex Apostolo

ad Rom. 4.
Iacob. 1. & alijs.

Psal. 61. Rom. 2.

Vide Cont. Tri-
den. sess. 6. c. 16.

84. Probatur verò id quod assumpsimus ex illis locis: Qui reddet unicuique iuxta opera sua. Et; Beatus vir qui suffert tentationem quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Dominus diligētibus se. Et; In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex; nō solum autem mihi, sed & iis qui diligunt aduentum eius. Vbi pulchrè Augustinus: Quid tibi, inquit, reddet, nisi quod tibi debet? Vnde tibi debet? Quid ei dedisti? Quis prior dedit illi & retribuetur ei? Debitorē Dominus ipse fecit se, non accipiendo, sed promittendo; non ei dicitur, redde quod accepisti, sed redde quod promissisti. 85. Atque huc etiam alia testimonia pertinent ex quibus apparet vitam æternam, quasi bonorum operum mercedem retribui iustis, adeoque ex debito, non ex mera gratia: Ei enim qui operatur merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum, ut ait Apostolus. Quamuis non retribuatur quidem vita æterna nisi pro meritis quæ contulit gratia. Quo sensu interpretatur Augustinus illud quod ait alibi Apostolus, ^a Gratia Dei vita æterna. Illius autem generis testimonia nota sunt: Vt; ^b Ego ero protector tuus & merces tua magna nimis. Et; ^c Iusti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum est merces eorum. Et; ^d Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis &c. 86. Quod autem aduersarios hoc loco errare facit, est, quoniam omnia opera iustorum hoc ipso quod ex integra iustitia, qualè in Adamo amissimus, nō oriuntur, peccata esse adeoque mercede indigna, non tantum hæreticè sed admodum etiam imperitè censent: siquidem ut antea ostendimus, nemo ex iustitia eiusmodi operari iubetur. Deinde etiam non assequuntur, rationem meriti in operi-

Rom. 2.
Iacob. 1.

1. Timoth. 4.

D. August. super
Psal. 83.

Rom. 4.

Aug. lib. de Cor-
rectione & gra-
tia cap. 13.

Vide etiam li. de
gratia & lib. 16.
cap. 8.

a Rom. 6.

b Genes. 15.

c Sapient. 5.

d Matth. 5.

operibus bonis piorum rectissime posse consistere, tametsi non præcisè propter eorum bonitatem Deus ad remunerationem obligetur, sed potissimum, ut Augustinus docet, promissione sua. Cum tamen ratio meriti hoc ipso in aliquo bono opere insit, quòd secundum aliquem modum iustitiæ, ex obligatione, vndeunque potissimum illa oriatur, compensari debeat. Vt si princeps promississet, se parua obsequia subditorum magnis præmiis secundum iustitiæ distributiue proportionem compensaturum, nemo dubitaret, quin subditus, obsequium aliquod ex illis præstans, præmium iuxta proportionem sibi ex promissione principis debitum mereretur.

87. Dico autem, obligationem diuinam potissimum oriri ex promissione, non autem ex promissione sola oriri, quoniam facta promissione, qua Deus etiam in genere obligauit se ad remunerandum, iuxta æqualem proportionem, recta iustorum opera; non tantum ex promissione sua, sed ex bonitate quoque maiori vel minori operum, ut à gratia procedunt, obligatur ad compensanda in specie hæc aut illa opera, secundum hanc vel illam proportionem; quoniam ex maiori vel minori operum bonitate fit, ut non nisi ea sit iusta proportio, qualem in genere promissit se seruaturum. Ex qua re apparet, abunde suppetere nobis rationem, cur iustorum opera, secundum iustitiam distributiua meritoria vitæ æternæ esse dicamus, siquidem ipsa etiam ut à gratia procedunt, tametsi non ea ratione præcisè, sed posita etiam promissione, Deum obligant ad retribuendam vitam æternam in eo gradu, quo illa vniuscuiusque iusti operibus iuxta proportionem respondet.

88. Et nihil huic doctrinæ obstat quòd promissionem Deus non nisi liberaliter nobis fecit: hinc enim tantum conse-

consequitur, ipsum liberaliter ad retributionem iuxta formam distributiue iustitiæ se obligauisse. Postquam hoc autem, quocunque tandem id modo, fecit, obligatus omnino nobis & debitor à seipso, ut Augustinus inquit, *In Psalm. 83,* factus manet; & quidem obligatione longè arctiori quàm sit ea qua nos ipse ad aliquid faciendum astringit: Nos enim facere secus quàm obligati sumus, tametsi id non rectè, possumus: Ille omnino secus, quàm promissit, facere nequit. Quia natura fidelis est, & negare seipsum nullo modo potest. *2. Timoth. 2,*

89. Sed neque ex hac doctrina rectè colliges, in fidei charitatis & penitentiæ motibus, quibus ad gratiam sufficienter desponimur, inesse similiter verum meritum eiusdem gratiæ; quod videlicet maiore vel minore gratia ex promissione diuina iuxta proportionem bonitatis eiusmodi motuum compensari debeat. Aut enim hi motus à gratia iustificante non procedunt; aut ab ea etiam procedunt: Si non procedunt; tunc neque gratiam neque etiam vitam æternam ex iustitia merentur. Certum enim ex diuinis literis est, nullos bonos motus aut opera ex promissione diuina secundum iustitiæ proportionem aliquo munere compensari, nisi ex gratia procedant, ab eaque; tanquam à radice bonitatem accipiant. Si autem, quod grauioribus Theologis meritò placet, ab ipsa etiam gratia iustificante procedunt illi motus, merentur illi quidem eatenus ex promissione diuina vitam æternam secundum iustitiæ proportionem, minimè verò ipsam gratiam à qua meriti valorem habent. Nam ne intelligere quidem possumus id ipsum esse mercedem ac præmium compensans valorem operis, quod principium sit atque radix ex qua is ipse valor meritumque operis existat. Quocirca, sicut superius etiam docuimus, homini motibus

fidei pœnitentię & charitatis disposito minimè promittit DEVS gratiam tanquā mercedem qua eiusmodi motuum bonitatem compenſet, ſed tanquam donum ex ſola miſericordia cōferendum ſecundū eam proportionem qua homo ipſe adiuuante Deo magis vel minus capacem eius ſe reddiderit per illos ipſos motus. Vt ſi princeps aliquis promitteret ſe ex miſericordia ſola pauperibus petentibus erogaturum eleemoſynam, maiorem aut minorem prout ipſi magis aut minus inſtiterint petendo.

90. Verū hęc aliās, fortassis in proprio loco latiūs. Nam quod ad inſtitutum præsens attinebat, ſatis hætenus demonſtrauiſſe videmur, quod Sēctarij ſubinde tāquam fundamentum ſuorum commentorum repetūt, legem veterem ab Euangelio hoc diſſerre quod illa promiſſionem habeat conditionalem ab obſervatione præceptorum pendentem, euangelium autem ab ea conditione abſolutam, non poſſe ab ipſis, quocunq; tandem ſe vertant, defendi, ſed phantaſma merum eſſe, quod ipſi met non intelligunt, ſicut nec alia multa quæ ſuper hoc ruinoſo fundamento extruunt. Lex enim vetus & lex noua, ſiue pro præceptis ſiue pro tota ſumma vtriuſq; religionis accipiantur, non aliter differunt quā ſuprà docuimus. Et ſi ſpeciatiim ad vtriuſq; religionis promiſſiones, quod ad earum efficaciam attinet, diſcrimen accommodare volumus, in hoc tantū eſt ponendum, quod promiſſiones veteris legis efficaces nō erant per ſe vt ad illam legem pertinebant, ſed per relationem ad auctorem alterius legis Chriſtum: promiſſiones autem Euangelicæ non reſpiciunt ad aliam legem, ſed per Chriſtum nouæ legis auctorem adimplentur, iuxta doctrinam Paulinam ſuprà expoſitam. Quod ad conditionem

nem autem obſervationis mādatorum attinet, ſicut ex ea pendebant promiſſiones veteris legis, ita etiam promiſſiones euangelicæ, vt rectiſſimè à patribus Concilij Tridentini deſinitum, & à nobis hætenus, reſutatis ordine omnibus modis quibus contrarium iſti cogitare poſſunt, manifeſtè oſtenſum eſt.

91. Neq; quidquam ipſorum cauſam iuuat, quod Apoſtolus legem nouam aliquibus in locis legem fidei, cuiuſq; iuſtitiam, iuſtitiam fidei appellat, cū legem veterem nomet legem factorum. Non enim ideo negare vult, præter præceptum fidei alia eſſe nouæ legis præcepta à quorum obſervatione tanquam à conditione, vt explicatum eſt, promiſſio ſalutis dependeat; ſed tantū diſtinguit legem nouam à lege veteri, quæ, quia plura facta præſcribit, lex factorū antonomatiſticōs, vt ſupra notauimus, dicebatur, cū contrā lex noua, quia maximè illuſtrem fidem requirit, antonomatiſticōs lex fidei meritō nominetur. Quam ſanè vtriuſq; legis diſtinctionem ideo Apoſtolus ſtabilire conatus eſt, vt Iudæis perſuadere poſſet, præter legem Moſaycam, aliam ipſis expectandam fuiſſe diuinam legem perfectiorem, quam complecti deberent: quō itidem diſputatio ſpectat eius loci epiſtolæ ad Romanos, quem Caluinus & alij Sēctarij, non intelligentes quæ legunt, neq; quæ loquuntur, in primis corrumpere ſunt conati. Dominus miſereatur cæcitatis illorum.

LAVS DEO OPT. MAX. ET BEATISSIMÆ VIR-
gini ſanctiſſimæ Domina noſtra.

ERRATA.

In ſine concl. 1. pro? pone / poſt concl. 2. p. Sed, lege ſimiliter. 4. quod. 25. adimplendi. 28. hic. 29. caremonijs. 42. prædicare. 49. monte.

Rom. 10.
Lib. 3. inſt. c. 11.
Sēſ. 17.



Disputatio hæc de vera & falsa differen-
tia veteris ac nouæ legis orthodoxa &
erudita est, atq; ita digna quæ typis ex-
cusa publicè ad disputandum propo-
natur. ita testor ego

OTHO EISENREICH *Societa-
tis IESV S.S. Theolog. Profes-
sor ordinarius & eiusdem fa-
cultat. pro tempore Decanus.*



Disputatio huiusmodi quae de fidei
etia veritate et auctoritate
credita est, itaq; ita digna quae
cuius publicae ad disputandum pro
rante in rector ego

Oratio de fidei et auctoritate

de fidei et auctoritate

de fidei et auctoritate

de fidei et auctoritate

de fidei et auctoritate

